

U analizama predloženim u ovoj knjizi govori se o posebnom procesu uporabe i preobrazbe prostora: o izgrađivanju sklopova za povremeno stanovanje, navlastito o izgrađivanju „kuća za odmor”. U organizaciji društva, u tom su pogledu suglasni svi mjerodavni sudionici javnosti, prostor je temeljno dobro. No u suvremenim društvima, zbog procesa različita podrijetla, on je izložen i brojnim, nerijetko slabo nadziranim vrstama uporabe, te zlouporabe. Na drugoj strani, svijest da prostor nije neograničeno dobro, nego, pače, dobro koje se može neprimjerenom uporabom trajno „potrošiti” i obezvrijediti, oblikuje se vrlo sporo, nerijetko i sa zakašnjenjem. U takvu općem kontekstu javljaju se i brojne posebne graditeljske inicijative cilj kojih je izgrađivanje stambenih sklopova za povremeno stanovanje. Nisu, dakako, same inicijative ni prijeporne ni zazorne – graditeljsko ponašanje spada na popis temeljnih oblika društvenog ponašanja. No brojne posljedice široka raspona, što ih takve prakse izazivaju i osnažuju, nedvojbeno zaslužuju primjerenu analizu.

Hrvatske teškoće u upravljanju i nadziranju prostornih procesa i promjena nisu po tipu i podrijetlu bitno različite od onih u drugim zemljama sa sličnom društvenom strukturom. No, prerazdioba stanovništva, na korist većih gradskih središta, te važnost hrvatskog jadranskog područja u oblikovanju hrvatskog društva, naznačuju područje važnih razlika bez kojih se ne može. Radi toga je **Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva i njegov Zavod za prostorno planiranje**, razvilo opsežne pripreme na izradi posebna prostornog plana hrvatskog jadranskog područja. U tom okviru Ministarstvo je potaknulo i naručilo izradu posebne studije praksa i sklopova za povremeno stanovanje, navlastito „kuća za odmor”, u kojoj bi se jasnije osvijetlili osnovni sociologijski, gospodarski i prostorni aspekti. Odluka se naslanja na razložnu ocjenu da je postojeći predložak iz-

građivanja takvih sklopova jedan od važnijih izvora „nereda” i ugrožavanja prostornih vrijednosti. (Nije dakako, a i na žalost, ni jedini.) Već i zbog toga primjereno usmjerenje i nadzor takvih procesa osigurao bi brojne ukupne razvojne prednosti.

Rad na takvu poslu nastavkom je, nije pretjerano reći, izvrsne dosadašnje suradnje dviju institucija: Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva Republike Hrvatske i Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. Rad se okončao dovršetkom posebne studije. Njezin je puni naziv: Prostorni, gospodarski i socijalni aspekti izgradnje za povremeno stanovanje na jadranskom području. Na temelju te studije nastala je ova knjiga. U nju su uvrštene i neke analize, djelomično prerađene, objavljene prije u uglednu časopisu Društvena istraživanja.

Analize u knjizi temelje se na dva osnovna izvora podataka.

Prvi su izvor statistički podatci koje je, za potrebe istraživanja, osiguralo Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva Republike Hrvatske. Drugi su izvor podatci dobiveni anketnim istraživanjem na uzorku stanovnika naselja na hrvatskoj obali. Za tu svrhu anketirane su tri skupine: (1) stalni stanovnici naselja na obali; (2) povremeni stanovnici naselja na obali – vlasnici kuća/stanova za odmor; (3) posebno su još anketirani stručnjaci, mladež, te dužnosnici lokalne samouprave.

Općenito rečeno, u knjizi se govori o kućama/stanovima namijenjenima povremenom stanovanju na hrvatskoj obali. Među brojnim aspektima naznačene pojave i jednako brojnim načinima na koje se ona može istraživati, u predloženim tekstovima dominiraju rasprave vođene iz naseljske perspektive. Drugim riječima, glavni je plan knjige zauzet analizama stanja i raspravama o izgledima obalnih naselja pod pritiskom fenomena sekundarnog stanovanja i graditeljskih intervencija koje one unose u prostor.

Specifično rečeno, u prvom dijelu govori se pretežno o tipovima povremenog stanovanja; cilj je upozoriti na opreku ovog tipa stanovanja prema stalnom stanovanju. U statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku, skupina „stanova za odmor” čini zasebnu kategoriju, no njome se ne može u potpunosti opisati pojava povremenog stanovanja. Razlog je tomu što se i u drugim statističkim kategorijama, poput „privremeno nenastanjeni stanovi”, „napušteni stanovi” te „stanovi u kojima se obavlja djelatnost” skriva značajan broj stanova za odmor. Tek uzimajući u obzir i ove kategorije, koje latentno zauzimaju nemali dio sekundarnih stanova, možemo se približiti točnijem opisu pojave povremenog stanovanja na hrvatskoj oba-

li. Vjerojatno bi se točnijom definicijom postupka popisa moglo doći do pouzdanijih podataka.

U drugom dijelu knjige iz skupine stambenih jedinica za povremeno stanovanje izlučena je, kao ključna, većinska, skupina stanova za odmor, pri čemu je analizirano nekoliko aspekata ove pojave, u teoriji poznate kao fenomen sekundarnog stanovanja. To su: položaj kuća za odmor u hrvatskim strategijama urbanizacije, komunalna opremljenost, tehnička i socijalna infrastruktura te socijalni kapital obalnih naselja analiziran kroz indikatore dobne i obrazovne strukture stanovništva.

U trećem dijelu sabrani su tekstovi temeljeni na empirijskim istraživanjima stavova zainteresiranih društvenih skupina: stalnih i „povremenih” stanovnika u obalnim naseljima, lokalnih dužnosnika, mladih i na koncu, stavovi stručnjaka s područja arhitekture i urbanizma.

U četvrtom dijelu otvorene su polazne teme za analizu gospodarskih pitanja povezanih s gradnjom kuća/stanова za odmor i naznačeni najvažniji gospodarski aspekti kao i uloga posebnih gospodarskih subjekata u razvitku sekundarnog stanovanja. Zbog ograničenih rokova i mogućnosti, načeta su tek osnovna pitanja.

U zadnjem dijelu izloženi su zaključci i preporuke te popis relevantne domaće i strane literature o temi sekundarnog stanovanja.

Knjiga je opremljena i posebnim dodatcima: fotodokumentacijom, izvornim tekstovima odgovora stručnjaka, anketnim upitnicima te statističkim podacima u digitalnom zapisu. Sadržaj CD-a je posebno naznačen.

Zaključno je korisno upozoriti da ovu knjigu treba držati jednom vrsti poticaja na slična istraživanja. Budući da je na popisu malobrojnih hrvatskih radova o povremenom stanovanju, njome se uspješnije otvaraju negoli zatvaraju ključna pitanja. No, poznato je, već i prinos kritičkoj svijesti o nekom društvenom procesu dobro je došao. Vjerujemo da će i ova knjiga u tom pogledu biti na pomoć svima koji, dakako, pomoć traže.

Urednici